

*ōu-Stämme, in Brigitte Huber, Marianne Volkart, Paul Widmer (eds.), *Chomalingma, Demawend und Kasbek. Festschrift für Roland Bielmeier zu seinem 65. Geburtstag*, Halle (Saale): International Institute for Tibetan and Buddhist Studies, 615–630.

Witczak, Krzysztof Tomasz 2006, The East Baltic name for “spider”, *Baltistica* 41(1), 101–102.

Young, Steven 2006, Laryngeal metathesis in initial position in Balto-Slavic, in Howard I. Aronson, Donald L. Dyer,

Victor A. Friedman, Daniela S. Hristova, Jerrold M. Sadock (eds.), *The Bill question: contributions to the study of linguistics and languages in honor of Bill J. Darden on the occasion of his sixty-sixth birthday*, Bloomington, IN: Slavica, 231–245.

Miguel VILLANUEVA SVENSSON
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
Lithuania
[miguel.villanueva@flf.vu.lt]

Terje Mathiassen, **Old Prussian**, Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Press, 2010, 100 p. (= *Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Serie B: Skrifter* 134)

Publikavęs abiejų gyvųjų baltų kalbų – lietuvių ir latvių – „trumpas gramatikas“ (*A short grammar of Lithuanian* ir *A short grammar of Latvian*, žr. Mathiassen 1996; 1997), norvegų kalbininkas Terje Mathiassenas buvo pradėjęs rašyti ir trečiosios baltų kalbos – prūsų – panašią „apybraižą“ (*Outline of Old Prussian*), kurios užbaigti ir publikuoti nespėjo dėl pernelyg ankstyvos mirties 1999 m. Nors iki galo ir neišdailintą, tačiau iš esmės parašytą, t. y. visas prūsų kalbos gramatikos sritis aprėpiantį, rankraštį po autoriaus mirties spaudai parengė ir 2010 m. išleido Mathiasseno bičiulis bei kolega germanistas Johnas Ole Askedalis. Būtinybę publikuoti tokį – nebaigtą, bet

pakankamai išsamų – veikalą, kaip leidinio pratarmėje (p. 7) pastebi Askedalis, nemaža dalimi lėmė panašaus prūsistikos įvado anglų kalba nebuvimas¹. Rengiant veikalą spaudai, buvo atnaujintas bibliografijos sąrašas, abejonių nekeliančiais atvejais užbaigtos kai kurios autorius ne iki galo suformuluotos mintys, ne tokiais aiškiais atvejais nebaigtos mintys specialiai pažymėtos tekste.

Be „Prūsų kalbos apybraižos“ (*An outline of Old Prussian*, p. 25–83), į knygą

¹ Šiandien anglakalbiam skaitytojui kaip prūsų kalbos įvadą galima pasiūlyti jau ir neseniai pasirodžiusio Pietro U. Dini kapitalinio veikalo *Foundations of Baltic languages* prūsų kalbai skirtą skyrių (žr. Dini 2014, 321–373). Anksčiau publikuota W. Schmalstiego gramatika (1974), taip pat V. Mažiulio gramatikos (2004) vertimas (nepaisant pastarojo nedidelės apimties) laikytini ne tiek apžvalginiais įvadinio pobūdžio darbais, kiek originaliomis mokslinėmis studijomis.

taip pat įtrauktos T. Mathiasseno biografija (p. 11–15) ir bibliografija (p. 17–24; atskirais poskyriais pristatomos knygos, straipsniai bei recenzijos) – jas abi parengė J. O. Askedalis bei Sveinas Mønneslandas. Knygos gale dar pridėti du pagal autoriaus rankraščius parengti prūsistiniai straipsniai: „Zur Verbreitung der Pluraliantum im Altpreußischen“ (p. 85–93) ir „Die Form altpreußisch *dessimton* in *Stai Dessimton Pallaipsi*“ (p. 95–99). Pirmajame straipsnyje, kuris po autoriaus mirties dar buvo publikuotas ir rinkinyje *Colloquium Pruthenicum secundum* (žr. Mathiassen 1998²), apžvelgiami prūsų kalbos daugiskaitiniai daiktavardžiai ir daroma išvada, kad jų šioje kalboje galėję būti mažiau nei rytų baltų kalbose. Antrajame straipsnyje, publikuojamame pirmąsyk, plačiau plėtojama A. Vaillant'o (1958, 637) iškelta mintis, kad pr. *dessimton* 'dešimt', kuris tradiciškai laikomas o kamieno neutr. nom.-acc. forma, atsiradusia, pvz., dėl skaitvardžio **simtan* 'šimtas' poveikio ar dėl kitų priešasčių (plg. Endzelīns 1943, 73; Mažiulis PKEŽ, s. v. *dessimpts* etc.), gali būti interpretuojama ir kaip dėl specifinės sintaksinės vartosenos užsikonservavusi C kamieno gen. pl. forma.

Pačią „Prūsų kalbos apybraižą“, apimančią 60 (iš 100) knygos puslapių, be pratarmės (p. 27t.) ir įžangos (p. 29t.), sudaro keturios nevienodos apimties dalys – „Fonetika“ (p. 31–34), „Morfolo-

gija“ (p. 35–66), „Sintaksė“ (p. 67–71), „Žodynas“ (p. 73t.) – ir bibliografijos sąrašas (p. 75–83).

Jei autorius būtų turėjęs galimybę užbaigti veikalą ir patikrinti tekstą prieš publikavimą, jį neabejotinai dar būtų nemažai koregavęs ir / ar pildęs, tad leidinys šiandien būtų atrodęs gerokai kitaip, nei yra faktiškai prieinamas skaitytojui. Toliau pateikiami pastebėjimai ir papildymai turėtų būti laikomi ne knygos kritika ir net ne polemika su autoriumi ar leidinio parengėju (ne baltistu!), o tik redakciniais komentarais, į kuriuos būtų naudinga atkreipti dėmesį skaitytojui, besinaudojančiam recenzuojamąja knyga kaip prūsistikos įvadu.

Skyriaus „1.1 Segmentinė fonetika“ poskyryje „Balsiai“ (p. 32), kur rašoma apie prūsų kalbos balsių žymėjimą paminkluose tam tikromis raidėmis, nepamirština, kad balsis /e:/ galėjo būti žymimas ne tik raidėmis <e>, <ee>, <ea>, bet ir <ē>, pvz., *sem̃mē* 'žemė' (kitų ilgųjų balsių žymėjimas raidėmis su brūkšneliu autoriaus toje pačioje pas-traipoje yra minimas), tuo tarpu balsis /a:/ – ne tik raidėmis <a>, <ā>, bet ir (tik Elbingo žodynyje) <o>, <oa>, pvz., *brote* 'brolis', *soalis* 'žolė'. Autorius teisingai pastebi, kad balsis /i/ galėjo būti žymimas ne tik raidėmis <i>, <y>, bet ir <e> (pvz., *meltan* 'miltai'), tačiau atvirkštinis teiginys – esą balsis /e/ buvęs žymimas ne tik raide <e>, bet ir <i> – nėra teisingas. Išskyrus keletą išimtinių atvejų, kuriuos būtų galima aiškinti elementariomis klaidomis ar raidžių painio-

² Faktiškai rinkinys pasirodė 1999 m., t. y. jau po autoriaus mirties.

jimu dėl nekirčiuotų balsių redukcijos, balsis /e/ visuose prūsų kalbos paminkluose gana dėsningai žymėtas raide <e> (pvz., K III *semme* ‘žemė’), o Elbingo žodynėlyje – dar ir <a>, pvz., *same* (jei tik čia neįvykęs pakitimas *e > a*).

Poskyryje „Dvibalsiai“ pristatoma teiginį, kad pr. dvibalsiai /ei/, /au/ yra iš dalies paveldėti iš baltų prokalbės, o iš dalies atsiradę dėl /i:/, /u:/ diftongizacijos, derėtų papildyti pāstaba, kad šie skirtingos kilmės diftongai tarpusavyje greičiausiai nebuvo identiški. Pirmieji, t. y. paveldėtieji, dvibalsiai visuose paminkluose buvo dėsningai žymimi digrafais <ei>, <ēi>, <ey> resp. <au>, <āu>, <aū> (pvz., *deiws*, acc. sg. *kaulan*, plg. lie. *diēvas*, *kāulas*, la. *diēvs*, *kaūls*). Antrieji, t. y. kilę iš monoftongų, katekizmuose žymimi ne tik digrafais <ei>, <ēi>, <ey> resp. <ou>, <ōū>, <au>, <aū> (pvz., acc. pl. *gēīwans*, inf. *boūton*), bet ir raidėmis <i>, <ī>, <u>, <ū> (pvz., acc. sg. *gīwan*, inf. *būton*, plg. lie. *gīvas*, *būti*, la. *dzīvs*, *būt*). Pastarieji dvibalsiai kartais laikomi net ne tikrais dvigarsiais, t. y. dviejų fonemų junginiais, o vienafonemiais specifinės artikuliacijos ilgiaisiais balsiais, vadinamaisiais „diftongoidais“ (plg. Mažiulis 2004, 16t.).

Skyriaus „1.2 Supersegmentiniai elementai“ poskyryje „Kirtis“ (p. 33) pristatomos dvi pažiūros apie dvigubų priebalsių (geminatų) funkciją prūsų kalbos paminkluose: tradicinė, pasak kurios geminatomis žymėtas prieš jas einančio trumpojo skiemens kirtis, pvz., *klantemmai* (sk. /klan'temai/, plg. Traut-

mann 1910, 196t.; Stang 1966, pas-sim), ir alternatyvi, pasak kurios geminatomis žymėtas po jų einančio skiemens kirtis (t. y. /klante'mai/, plg. Kortlandt 1974). Čia, matyt, nederėtų pamiršti ir neutralaus – šiandienos prūsistikoje bene labiausiai paplitusio – požiūrio, pasak kurio, geminatomis žymėtas ne kirtis, o tik prieš jas einančio balsio trumpumas (t. y. /klantēmai/, plg. Endzelins 1943, 17; Schmalstieg 1974, 25; Rinkevičius 2015a, 65; 2015b, 171).

Poskyryje „Kiekybė“ teiginiui, kad III katekizme brūkšneliu virš raidės buvęs žymimas balsio ilgumas, pateikiamas kontrargumentas, esą brūkšnelis „vargu ar gali žymėti ilgumą dvigarsiuose“ (... *the macron hardly denotes length in diphthongs...*). Jis paremtas įsitikinimu, kad dvigarsiuose brūkšnelis žymi tono kitimo, aprioriškai laikomo pagrindiniu priegaidžių – akūto ir cirkumflekso – fonetinės realizacijos požymiu, kryptį: kilimą resp. kritimą (plg. acc. pl. *āusins* vs. *kaūlins* ir lie. *aūšj* vs. *kāulas*). Iš tiesų vieno iš dvibalsio dėmenų pailgėjimas ne tik kad gali būti laikomas priegaidės fonetinės realizacijos požymiu (plg. lietuvių kalbos dvigarsių priegaidės: [aū.]šj vs. k[ā.u]las), bet greičiausiai būtent tokį pailgėjimą, o ne tono kilimą ar kritimą ir tegalėjo girdėti III katekizmo vertėjas vokietis, kurio gimtojoje kalboje priegaidžių opozicijos nebūta (plg. Young 2008; Rinkevičius 2015b, 174t.).

Skyriaus „2.1 Daiktavardžiai“ poskyryje „Linksniaivimo tipai (kamienu tipai)“ pateikiamoje daiktavardžių galū-

nių lentelėje (p. 37) kaip *o* kamieno dat. sg. galūnės pavyzdį geriau būtų nurodyti ne <-emmans>, o <-a(m)mans>, plg. *waik-ammans* ‘tarnams’, *auschautenik-amans* ‘skolininkams’ etc. Viena vertus, pastarajame rašybos variante aiškiau matomas istorinio kamiengalio balsis *a*. Kita vertus, variantas <-emmans> daiktavardžiuose iš tiesių net nėra paliudytas. Vieninteliame atvejuje, kur istorinio kamiengalio balsis *a* pažymėtas raide <e>, galūnė užrašyta <-emans> (plg. *wird-emans* ‘žodžiams’). Tiesa, variantas su geminata, t. y. <-emmans> paliudytas būdvardyje *ur-emmans* ‘seniems’, tad galėtų būti minimas nebent tik skyriaus „2.2 Būdvardžiai“ lentelėje (p. 40), tačiau joje dėl neaiškių priežasčių galūnė užrašyta tiesiog *-mans* (t. y. išvis be tematinio balsio).

Kalbant apie būdvardžių galūnes, pastebėtina, kad jų *o* kamieno dat. sg. formoms buvusi būdinga iš įvardžių perimta galūnė *-asmu* (pvz., adj. *warg-asmu* ‘blogam’, plg. pron. *k-asmu* ‘kam’, *tenn-esmu* ‘jam’, *kawīd-smu* ‘kokiam’ etc.). Būtent tokia galūnė ir turėtų būti nurodyta minėtoje būdvardžio galūnių lentelėje (p. 40) vietoj faktiškai minimos daiktavardžio galūnės *-u* (plg. subst. *grīk-u* ‘nuodėmei’).

Skyriuje „2.3 Įvardžiai“, rašant apie rodomojo įvardžio *stas* ‘tas’ vartojimą žymimojo artikelio funkcija (p. 43), teigiama, kad tokia reikšme tekstuose jis konkuruoja su asmeniniu įvardžiu *tāns* ‘jis’. Iš tiesių su pastaruoju jis retkarčiais konkuruoja ne artikelio, bet įvardžio

‘jis’ reikšme (plg. K III 27₁₋₄: *Stai Desimton Pallaisai kāigi stans ains Butti Tāws swaiāsmu seimīnan preigērbt turri* ‘Tie dešimtis paliepiamų, kaip juos vienas buto tėvas savai šeimynai (prie)kalbėti turi’, vok. *Die Zehen Gebot Wie Sie ein Haußuater seinem gesinde einfeltiglich fūrhalten soll*³). Kita vertus, čia galima pridurti, kad žymimojo artikelio funkcija, be *stas*, kartais (konkrečiau, kai kuriais atvejais I katekizme) vartojamas kitas rodomasis įvardis *schis* ‘šis’ (plg. K I₉₋₁₀: *Thou tur schan lankenā deinan swintintwey* ‘Tu turi šią šventinę dieną švęsti’, vok. *Du solt den feiertag heiligen*⁴).

Klausiamojo / santykinio įvardžio *kawīds* ‘koks’ formų lentelėje (p. 44) vietoj tuščių gen. sg. langelių būtų galima nurodyti formą *kawīdsa*, kurią vieni tyrėjai interpretuoja kaip fem. (plg. Trautmann 1910, 354), kiti – kaip masc. (plg. Mažiulis PKEŽ, s. v.), tačiau dėl to, kad tai – gen. sg. forma, regis, neabejoja niekas.

Skyriuje „Veiksmažodžiai“ ne visai korektiškai teigiama, kad prūsų kalbos veiksmažodžių sistemos rekonstrukciją apsunkina aplinkybė, esą tyrėjai pasiekia skirtingus tyrimų rezultatus ir pateikia skirtingas veiksmažodžių klasifikacijas dėl to, kad remiasi skirtingų tarmių medžiaga: Sembos (katekizmų) ir Pamedės (Elbingo žodynėlio) (p. 46). Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad visa, ką mes žinome apie prūsų kalbos veiksmažodžius, tėra paremta tik

³ Mažiulis PKP 2, 105t.

⁴ Mažiulis PKP 2, 69.

Sembos tarmės medžiaga. Apie Pamedės tarmės veiksmožodžių sistemą praktiškai negalime pasakyti nieko, kadangi Elbingo žodynėlyje veiksmožodžių nėra paliudyta (išskyrus subūdvardėjusį dalyvį *maysotan* ‘margas’). Tą, beje, autorius aiškiai konstatuoja kitoje teksto vietoje (žr. p. 52), tad nėra ko abejoti, kad aptariamąjį teiginį jis būtų vienaip ar kitaip patikslinęs nespėtoje parengti galutinėje knygos versijoje.

P. 48 pateikiamoje veiksmožodžio asmenų galūnių lentelėje, rengtoje greičiausiai panašios lentelės iš Ch. Stango gramatikos (žr. Stang 1966, 406) pagrindu, palikta netriviali korektūros klaida: supainiotos tematinės ir atematinės 2 sg. galūnės⁵. Tris kartus paliudytas galūnės alomorfas (alografas?) *-si* (be to, dar ir nei Stango, nei Mathiasseno neminimi *-sei*, *-se*) iš tiesų matomas ne atematinų, o tematinių veiksmožodžių praes. 2 sg. formose (tais atvejais, kai jos nesutampa su begalūne 3 asmens forma, pvz., *giwa-si* ‘gyveni’, *segē-sei* ‘darai’, *druwē-se* ‘tiki’), tuo tarpu alografai (alografai?) *-sei*, *-sai*, *-se* – ne tematinių, o atematinų veiksmožodžių formose (pvz., *ēi-sei* ‘eini’, *as-sai* ‘esi’, *dā-se* ‘duodi’).

P. 52 teigiama, kad veiksmožodžio *billīt* ‘byloti’ bendraties priesagoje galima

⁵ Taip greičiausiai nutikę dėl to, kad Mathiassenas savosios lentelės juodraštyje nusprendė sukeisti vietomis atematinų ir tematinių galūnių skiltis (Stangas pirmiau pristato tematinės, o Mathiassenas – atematinės galūnės), tačiau vienos galūnės langelių reikšmės apkeisti pamiršo.

atstatyti tiek balsį bl. **ē* (> K II, III *ī*), tiek bl. **ī*. Pastaroji galimybė yra sunkiai įtikima, kadangi bl. **ī* refleksas Sembos tarmėje buvęs diftongizuotas (> *ēī*, plg. prieš tai, taip pat žr. Mažiulis 2004, 16), tad bent jau dalyje šios bendraties formų būtų lauktina rašyba <ei>, <ey> ar <eī>. Tačiau faktiškai visais paliudytais atvejais (o jų ne tiek ir mažai) priesagos balsis rašomas tiktai <i> arba <ī>, pvz., *billīt*, *billit*, *bīlīt*, *billītwei*, *billitwei*⁶.

Skyriuje „2.8 Jungtukai“ dėl netikslaus vertimo ir, matyt, klaidinančios sąsajos su lie. conj. *iī*, prie jungtukų yra priskirta dalelytė pr. *ir* ‘ir, taip pat ir’ (plg. lie. partcl. *iī* ‘t. p.’) (p. 62). Angliškai šią dalelytę reikėtų versti ne ‘and’, o greičiau ‘also’, ‘even’ ar pan. Atitinkamai koreguotinas ir cituojamo K III 49₁₆₋₁₇⁷ sakinio pr. *Deiwas rīks pereit labbai ešetennan jubbai ir bhe noufon madlan...* ‘Dievo viešpatystė ateina gerai nuo jos pačios **ir** be mūsų maldos’⁸ angliškas vertimas ‘the realm of God comes by itself **and** without our prayer...’. Plg. galimą anglišką vertimą: *The kingdom of God comes indeed without our prayer, of itself...*⁹. Reikšme ‘ir, ang. and’, kaip žinoma, prū-

⁶ Autoriaus dar minimas rašybos variantas *billit* iš tiesų nepaliudytas.

⁷ Mathiassenas laikosi tradicijos prūsų kalbos pavyzdžius cituoti nurodydamas ne pirminių šaltinių, bet Trautmanno paminklų leidimo (1910) puslapius ir eilutes (šiuo atveju: III 65,6).

⁸ Mažiulis PKP 2, 130.

⁹ Plg., pvz.: <http://bookofconcord.org/smallcatechism.php#lordsprayer>.

sų kalboje vartotas jungtukas *bhe* (apie jį rašoma tame pačiame recenzuojamosios knygos puslapyje).

„Prūsų kalbos apybraiža“ baigiama prūsistine bibliografija. Apybraižoje cituojami darbai joje pristatomi ne bendru abėcėliniu sąrašu, o keturiais poskyriais: atskirai išvardyti žodynai, knygos (vadovėliai, monografijos, tekstų leidimai), straipsniai ir periodiniai leidiniai. Nors galimybes susirasti konkrečių cituojamų darbų bibliografinius aprašus toks autorius sprendimas ir apsunkena, reikia pripažinti, kad jis tikrai padeda susidaryti aiškesnę bendrą prūsistinės literatūros vaizdą skaitytojui, kuris dar nėra su ja išsamiau susipažinęs. Bibliografiją būtų galima papildyti keletu apybraižoje cituojamų, tačiau į sąrašą pamirštų įtraukti darbų, pvz.: Hamp 1994 (cituojama p. 38); Vaillant 1958 (p. 38); Jakulienė 1969 (p. 57) (tikslus bibliografinius aprašus žr. šios recenzijos literatūros sąrašė).

Iš pastebėtų smulkių korektūrinių netikslumų čia norėtusi paminėti keletą tokių, kurie galėtų klaidinti skaitytoją, besinaudojantį knyga kaip vadovėliu ir galbūt dar neturintį pakankamai gerų baltistikos pagrindų. Visų pirma plg. taisytnas cituojamų baltų kalbų pavyzdžių formas: lie. *šėstas* (sk. *šėstas*, p. 46), lie. *pėrrašinejo* (sk. *pėrrašinėjo*, p. 55), la. *ķėrmenis* (sk. *ķermentis*, p. 74), la. *mīlti*¹⁰ (sk.

¹⁰ Matyt, dėl netinkamo kompiuterinio šrifto šis žodis knygoje atspausdintas maždaug taip: *mīlti*.

mīlti, p. 87); taip pat slavų komparatyvo priesagą *-ėjxs-* (sk. *-ėjbs-* ar *-ėjbs̃-*, p. 41). „Prūsų kalbos apybraižo“ literatūros sąrašė taisytna: *Pirmoji prūsų kalba* (sk. *Pirmoji prūsų knyga*, p. 77 apud Klusis, Stundžia 1995; taip pat plg. pratarinėje p. 27), *Kuzavinas* (sk. *Kuzavinis*, p. 77 apud Kuzavinis 1964). Mathiasseno bibliografijoje taisytna: *vardažodžių* (sk. *vardažodžių*, p. 21 apud Mathiassen 1994) ir *Dercksen* (sk. *Derksen*, p. 24 apud Mathiassen 1999).

Visomis išsakytomis dalykinėmis ar korektūrinėmis pastabomis, kaip minėta, siekiama ne kritikuoti veikalą, o tik palengvinti jo skaitymą skaitytojui, dar tik pradedančiam gilesnes prūsistikos studijas. Be jokios abejonės, daugumą paminėtų netikslumų autorius būtų pataišęs prieš knygos publikavimą, jei tik būtų turėjęs tam galimybę. T. Mathiasseno pradėtas ir beveik baigtas rengti veikalas, atskleidžiantis neeilinį autoriaus gebėjimą glaustai, tačiau konkrečiai ir aiškiai aprašyti visą kalbos gramatinę sistemą, neabejotinai palengvins pasaulio baltistams pažintį su prūsų kalba.

LITERATŪRA

Dini Pietro U. 2014, *Foundations of Baltic languages*, Vilnius.

Endzelīns Jānis 1943, *Senprūšu valoda*, Rīga: Universitātes apgāds.

Jakulienė Audronė 1969, Prūsų kalbos sangražiniai veiksmažodžiai, *Baltistica* 5(1), 37–42.

Klusis Mikelis, Bonifacas Stundžia 1995 (red.), *Pirmoji prūsų knyga*, Vilnius: Pradai.

- Kortlandt Frederik 1974, Old Prussian accentuation, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 88, 299–306.
- Kuzavinis Kazimieras 1964, *Prūsų kalba*, Vilnius: Vilniaus Valstybinis pedagoginis institutas.
- Hamp Eric P. 1994, Old Prussian gen. sg. -as, *Linguistica Baltica* 3, 151–152.
- Mathiassen Terje 1994, Prepozicinis vardažodžių valdomas kilmininkas baltų, Pabaltijo suomių ir skandinavų kalbose (istorinė apžvalga), *Baltistica* 28(2), 21–26.
- Mathiassen Terje 1996, *A short grammar of Lithuanian*, Columbus: Slavica Publishers.
- Mathiassen Terje 1997, *A short grammar of Latvian*, Columbus: Slavica Publishers.
- Mathiassen Terje 1998, Zur Verbreitung der pluralia tantum im Altpreußischen, in Wojciech Smoczyński (ed.), *Colloquium Pruthenicum secundum: Papers from the Second International Conference on Old Prussian held in Mogilany near Kraków, October 3rd–6th 1996*, Kraków: Universitas, 97–102.
- Mathiassen Terje 1999 (rev.), Rick Derksen, Metatony in Baltic, *Kratylos* 44, 112–118.
- Mažiulis Vytautas 2004, *Prūsų kalbos istorinė gramatika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla (vertimas į anglų kalbą: <http://donelaitis.vdu.lt/prussian/mazgr.pdf>).
- Mažiulis PKEŽ – Vytautas Mažiulis, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, Vilnius, ¹1988–1997, ²2013 (elektroninė versija: <http://www.prusistika.flf.vu.lt>).
- Rinkevičius Vytautas 2015a, *Baltų ir slavų kalbų kirčiavimo istorija* 1, Vilnius.
- Rinkevičius Vytautas 2015b, *Prūsistikos pagrindai*, Vilnius.
- Schmalstieg William R. 1974, *An Old Prussian grammar: The phonology and morphology of the three catechisms*, University Park, London: The Pennsylvania State University Press.
- Stang Christian S. 1966, *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*, Oslo etc.: Universitetsforlaget.
- Trautmann Reinhold 1910, *Die alt-preussischen Sprachdenkmäler: Einleitung, Texte, Grammatik, Wörterbuch*, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Vaillant André 1958, *Grammaire comparée des langues slaves* 2(1–2), Lyon, Paris: IAC.
- Young Steven 2008, The marking of tone on mixed diphthongs in Old Prussian: a Lithuanian parallel, *Baltu Filologija* 17(1–2), 121–129.
- Vytautas RINKEVIČIUS
Baltistikos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
Lithuania
 [vytautas.rinkevicius@flf.vu.lt]